

POGLED S KALEMEGDANA – SURADNJA KAO OBLIK ZAGOVARANJA ZA VISOKOŠKOLSKE KNJIŽNICE NA PRIMJERU BIBLIOTEKE GRADA BEOGRADA

A VIEW FROM KALEMEGDAN – COOPERATION AS A FORM OF ADVOCACY FOR HIGHER EDUCATION LIBRARIES ON THE EXAMPLE OF THE BELGRADE CITY LIBRARY

Milanka Babić Vukadinov
milabv@gmail.com
Biblioteka grada Beograda

UDK / UDC 027.7:021.6:021.7(497.11)

Stručni rad / Professional paper

Sažetak

Zakonom o elektronskom registru stare i retke građe određeno je da je Biblioteka grada Beograda zadužena za njezino evidentiranje te su u središtu pozornosti bliske suradnje Biblioteke Grada došle visokoškolske knjižnice. U radu će biti predstavljeni primjeri dobre prakse suradnje Gradske biblioteke i Biblioteke Odeljenja za istoriju Filozofskoga fakulteta u Beogradu u zaštiti starih i rijetkih knjiga, kao jedan od načina za otvaranje procesa zagovaranja za visokoškolske knjižnice u zajednici na lokalnoj i nacionalnoj razini. Vidljivost knjižnica u medijima, znanstvenim i kulturnim projektima Sveučilišta, suradnja s donosiocima odluka (i materijalnih sredstava), uključenje trenutanih i potencijalnih korisnika u lobiranje važan su dio u zahtjevnu procesu zagovaranja. Zaštita stare i rijetke knjižnične građe jedna je od mogućnosti da se visokoškolske knjižnice pozicioniraju u kulturnoj i znanstvenoj javnosti kao neosporan čuvar nacionalne kulturne baštine, nezaobilazan činitelj u znanstvenoj komunikaciji s imperativom o otvorenome pristupu znanstvenim informacijama i važan činitelj u cjeloživotnom učenju. One mogu popratiti sve ove suvremene tendencije u struci, a to će otvoriti i novu ulogu knjižnica u pametnom društvu, društvu znanja 21. stoljeća. Cilj je rada predstaviti zakonski okvir djelovanja Biblioteke grada Beograda i visokoškolskih knjižnica, proces suradnje i postignute rezultate, kao jedan od oblika zagovaranja za knjižnice na beogradskom sveučilištu.

Gljučne riječi: Biblioteka grada Beograda, Biblioteka Odeljenja za istoriju Filozofskoga fakulteta, suradnja, stara i rijetka knjižnična građa, zagovaranje za visokoškolske knjižnice

Summary

The Law on the Electronic Register of Old and Rare Materials stipulates that the Library of the City of Belgrade is in charge of recording them, and high education libraries have come into focus of close cooperation with the Belgrade City Library. The paper will present examples of good cooperation practice between the City Library and Library of the Department of History of the Faculty of Philosophy in Belgrade in the process of protecting the old and rare books, as one of the ways to open the advocacy process for high education libraries in the community at local and national level. The visibility of libraries in the media, scientific and cultural projects of the University, cooperation with decision makers (and material resources), involvement of current and potential users in lobbying are important segments in the demanding advocacy process. The protection of old and rare library materials is one of the possibilities for higher education libraries to position themselves in the cultural and scientific public as an indisputable guardian of national cultural heritage, an unavoidable factor in scientific communication with the imperative of open access to scientific information and an important factor in lifelong learning. They can follow all these modern tendencies in the profession, and will open a new role for libraries in a smart society, a knowledge society of the 21st century. The aim of this paper is to present the legal framework of the Library of the City of Belgrade and high education libraries, the process of mutual cooperation and the resulting results, as one of the forms of advocacy for libraries at the University of Belgrade.

Key words: advocacy for high education libraries, Belgrade City Library, cooperation, Library of the Department of History of the Faculty of Philosophy, old and rare library materials

Uvod

Biblioteka grada Beograda u kulturi obavlja zadatke od općeg interesa, među kojima je i onaj o čuvanju stare i rijetke knjižnične građe, propisan nizom zakonskih akata, na osnovi *Zakona o staroj i retkoj bibliotečkoj građi*, čl. 5, st. 2,¹ a sve prema *Rešenju o određivanju biblioteka koje obavljaju poslove od opšteg interesa u zaštiti stare i retke bibliotečke građe*,² čl. 1, st. 1, u sljedećim organizacijama: sve biblioteke na području Grada (osim Narodne biblioteke Srbije i Univerzitetske biblioteke „Svetozar Marković“); zatim biblioteke 11 manastira; 43 crkve Srpske pravoslavne

---

¹ Zakon o staroj i retkoj bibliotečkoj građi. // Službeni glasnik RS 52/11(2011), čl. 5, st. 2, 2-4. [citirano: 2020-11-11]. Dostupno na: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-staroj-retkoj-biblioteckoj-gradji.html>

² Rešenje o određivanju biblioteka koje obavljaju poslove od opšteg interesa u zaštiti stare i retke bibliotečke građe. // Službeni glasnik RS 14/13(2013), čl. 1, st. 1. [citirano: 2020-11-11]. Dostupno na: <http://arhiva.kultura.gov.rs/lat/dokumenti/propisi-iz-oblasti-kulture/resenje-o-odredjivanju-biblioteka-koje-obavljaju-poslove-od-opsteg-interesa-u-zastiti-stare-i-retke-bibliotecke-gradje->

crkve; Ruske pravoslavne crkve; Rumunjske pravoslavne crkve; Islamske zajednice Srbije; 12 rimokatoličkih crkava i osam samostana; 54 instituta; 20 knjižnica Zajednice instituta Srbije; šest arhiva; više privatnih knjižnica.

Zadatak čuvanja stare i rijetke knjižnične građe jedno je od onih područja rada koje pridonosi boljoj suradnji s visokoškolskim knjižnicama na beogradskom univerzitetu i stvara važne mogućnosti zagovaranja za bolju materijalnu i drugu potporu tim knjižnicama u sveučilišnoj i kulturnoj zajednici, od lokalne do nacionalne razine, o čemu će biti riječi u radu. Biblioteka Grada svjesna je da se fakultetske knjižnice tretiraju kao pomoćna institucija na Univerzitetu, ali zna da su vrlo važan činitelj visokog obrazovanja; neupitna je njihova aktivna uloga u društvenom, nastavnom i znanstvenom životu na beogradskom univerzitetu, kao i izuzetna važnost što ješira društvena zajednica još nije prepoznala s obzirom na broj i kulturnu vrijednost starih i rijetkih knjiga koje čuvaju u svojim fondovima.

Biblioteka kod Kalemegdana

Biblioteka grada Beograda jedna je od najstarijih knjižnica u Srbiji, osnovana 11. siječnja 1931. godine. Pripada tipu javne knjižnice³ i matična je za sve knjižnice na području grada Beograda. Najveća je knjižnica u zemlji iz koje se posuđuju knjige⁴ i jedna od najvećih na Balkanu. Biblioteka grada Beograda (BGB), kao i sve knjižnice u Srbiji, radi u zakonom⁵ reguliranu području. Od mnogih poslova koje obavlja, propisanih brojnim zakonskim aktima, neki su od najvažnijih poslovi od općeg interesa u zaštiti stare i rijetke knjižnične građe. Propisivanjem unosa stare i rijetke građe u središnji elektronički katalog, u Registar kulturnih dobara, i određivanje BGB-a glavnom knjižnicom na području Beograda⁶ otvorilo se i novo područje suradnje s mnogim obrazovnim, kulturnim i vjerskim ustanovama i organizacijama.

---

³ Adresa: Knez Mihailova 56, Beograd; Web-stranica: <http://www.bgb.rs>

⁴ BGB u brojkama: središnja knjižnica + 14 gradskih knjižnica (70 ogranaka); Fond: 1 800 000 jedinica knjižnične građe; Korisnici: 146 327; Posuđeno: 1 678 489 jedinica građe; Kulturni programi: više od 3 000 programa / oko 250 000 posjetitelja; <http://dlibra.bgb.rs>: 683 publikacije / 1 997 414 posjetitelja (i sa ResCarta).

⁵ Posrijedi su sljedeći zakoni: *Zakon o kulturi* (2013.); *Zakon o kulturnim dobrima* (1994.); *Zakon o staroj i retkoj bibliotečkoj građi* (2011.); *Pravilnik o sadržini i načinu vođenja registra kategorisane stare i retke bibliotečke građe* (2011.); *Pravilnik o bližim uslovima i načinu korišćenja stare i retke bibliotečke građe* (2011.); *Pravilnik o merama tehničke zaštite stare i retke bibliotečke građe* (2011.); *Smernice za digitalizaciju kulturnog nasleđa u Republici Srbiji* (2017.), kao i *Zakon o univerzitetu, Standardi za visokoškolske biblioteke i Standardi za akreditaciju visokoškolskih ustanova...*

⁶ Rešenje o određivanju biblioteka koje obavljaju poslove od opšteg interesa u zaštiti stare i retke bibliotečke građe. Nav. izv.

Visokoškolske knjižnice beogradskoga univerziteta

Beogradski je univerzitet osnovao veliki srpski pisac Dositej Obradović 1808. godine kao Veliku školu. Danas ima 31 fakultet, 47 instituta, a važno je istaknuti da svaki fakultet ima knjižnice,⁷ čineći onakvu zajednicu predavača i studenata udruženih u procesu traženja istine, kako je još šezdesetih godina 20. stoljeća zamišljao Karl Jaspers.⁸ „Visokoškolske i univerzitetske biblioteke su organizacioni deo univerziteta, odnosno visokoškolske ustanove koje obavljaju bibliotečko informacionu delatnost u skladu s potrebama ustanove koja ih je osnovala.“⁹

Budući da se knjižnica i Univerzitet uzajamno uvjetuju i određuju,¹⁰ knjižnica sve više izlazi iz okvira „pomoćne institucije“, koja opslužuje korisnike, i preuzima aktivnu ulogu u društvenom, nastavnom i znanstvenom životu na Univerzitetu. „Bez saradnje sa njom, univerzitet modernog doba nema šanse za opstanak.“¹¹ Obveze visokoškolskih knjižnica propisuje *Pravilnik o nacionalnim standardima za obavljanje bibliotečko-informacione delatnosti*¹² u čl. 4, od vrste poslova i organizacije do prostora, opreme, građe i kadra. Zakonodavac je propisao da „visokoškolske i univerzitetske ustanove obezbeđuju visokoškolskim i univerzitetskim bibliotekama, kao posebnim organizacionim jedinicama koje obavljaju bibliotečko-informacionu delatnost, odgovarajući prostor i opremu srazmerno veličini bibliotečkog fonda i broju upisanih studenata.“¹³

Knjižnično-informacijski stručnjaci jedna su od najvažnijih karika u lancu knjiga (knjižnica) – korisnik (sveučilišna akademska zajednica) i njihova je stručnost visoka na ljestvici cijenjenih i traženih osobina. U knjižnicama beogradskoga univerzi-

---

⁷ Jedinstven knjižnično-informacijski sustav Univerziteta u Beogradu čine Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“, 76 fakultetskih, 30 seminarskih knjižnica i oko 70 knjižnica katedara, odjela, instituta i studentskih domova.

⁸ Vraneš, A. Visokoškolske biblioteke. Beograd: Konzorcijum TEMPUS projekta UNI JEP 16059-2001: Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“; Banja Luka: Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, 2004. Str. 15.

⁹ Pravilnik o nacionalnim standardima za obavljanje bibliotečko-informacione delatnosti. // Službeni glasnik RS 39(2013). [citirano: 2020-11-11]. Dostupno na: http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2013_05/t05_0011.htm

¹⁰ „Visokoškolsku biblioteku osniva univerzitet, fakultet, viša škola ili druga institucija u sastavu univerziteta, sa ciljem da neposredno pomaže obavljanju obrazovnih, naučnoistraživačkih, stručnih i kulturnih zadataka ovih ustanova.“ Vidi: Đoković, G. Uloga i značaj biblioteke u visokoškolskom obrazovnom sistemu. // Bibliotekar: časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva 3-4(2008), 13-14.

¹¹ Isto, 13.

¹² Pravilnik o nacionalnim standardima za obavljanje bibliotečko-informacione delatnosti. Nav. izv.

¹³ Isto.

teta najbrojniji su visokoobrazovani ljudi najrazličitijih obrazovnih profila.¹⁴ „Svaki bibliotekar je, i pre i danas, istovremeno i menadžer znanja, od koga svi očekujemo pun angažman, naročito u visokoškolskim bibliotekama, u kojima svakodnevno treba da fondom biblioteke, svojim znanjem i sposobnošću pretraživanja informacija ‘presreće’ zahteve i ‘podstiče’ potrebe studentske i nastavničke populacije, udruženih u procesu traženja istine.¹⁵ Ako se zadovolje ovi uslovi, oživotvoriće se vizija britanskog bibliotekara Eli Obolera ‘o univerzitetu budućnosti, koji za svoje granice treba da ima ceo svet.’“¹⁶ Visokoškolske knjižnice u Srbiji susreću se s brojnim problemima: skromna materijalna sredstva za nabavu knjiga i opreme, održavanje često neprimjerena prostora, nedostatak prostora za organizaciju kulturnih manifestacija, materijalno slabo podržana funkcija matičnosti, izbora softvera za različite dijelove rada u knjižnicama, međusobna nekoordiniranost u akcijama i drugo.¹⁷

Biblioteka Filozofskoga fakulteta – Odeljenje za istoriju

Filozofski fakultet¹⁸ samostalno je započeo djelovati 1963. godine odvajanjem od Filološkoga fakulteta s kojim je tvorio obrazovno-znanstvenu zajednicu. Danas Filozofski fakultet ima pet katedra i osam knjižnica s fondovima iz psihologije, pedagogije, etnologije, filozofije, sociologije, povijesti umjetnosti, arheologije i povijesti, koja ima izdvojene cjeline povijesti staroga, srednjega i novog vijeka. Biblioteka za istoriju osnovana je poslije Prvoga svjetskog rata, kada je Srpski seminar podijeljen na tri seminara, za povijest, književnost i lingvistiku. Od više katedarskih knjižnica 2001. godine osnovana je Biblioteka Odeljenja za istoriju.¹⁹ Fond sadržava oko 60 000 monografskih i serijskih publikacija te zadovoljava potrebe svojih korisnika iz sveučilišne zajednice. Na Fakultetu je osnovan i Poseban fond starih i rijetkih knjiga Filozofskoga fakulteta Univerziteta u Beogradu: oko 800 primjeraka starih i rijetkih knjiga, od 16. do 19. stoljeća, što po godini izdanja pripada u kulturna dobra od izuzetne i velike važnosti.²⁰ Sastavni su dio knjižnog fonda i legati prof. dr. Jorja

¹⁴ Odgovarajuće poslove knjižničara obavljaju diplomirani bibliografi, arheograf, informator, dokumentalist, konzervator i informatičar.

¹⁵ Vidi: Vraneš, A. Odgovornost akademske biblioteke. // Bibliotekar: časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva 3-4(2008), 5.

¹⁶ Isto, 16.

¹⁷ Isto, 5.

¹⁸ Filozofski fakultet: 1838–1998: period 1963–1998. Beograd: Filozofski fakultet, 1998. Str. 3–5.

¹⁹ Katedra za istoriju starog veka i Katedra za vizantologiju i danas imaju posebne knjižnice.

²⁰ U Srbiji su *Zakonom* precizirani kriteriji koja su dobra stara i rijetka knjižnična građa (čl. 7), kao što je propisana granična godina za određivanje pripadnosti staroj i rijetkoj građi, a to je 1867. godina. Postoje tri kategorije kuturnih dobara: kulturno dobro od izuzetne važnosti (stara i rijetka knjižnična građa stvorena do 1800. godine), kulturno dobro od velike važnosti (građa

Tadića, prof. dr. Sime Ćirkovića, dio knjižnice Stojana Novakovića i prof. Fedora Nikića, kao i knjižnica Instituta za skupljanje izvora (1908. – 1918.). Dio starog fonda i publikacija objavljenih poslije 2000. godine elektronički je pretraživ. Pretraživanje drugoga dijela fonda moguće je preko autorskoga abecednoga kataloga.²¹

Suradnja BGB-a i Biblioteke Odeljenja za istoriju

Da bi izvršila svoje zadatke u vezi s čuvanjem i zaštitom starih i rijetkih knjiga Biblioteka Grada visokoškolskim knjižnicama pomaže u pisanju projekata zaštite za natječaje Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije; daje zakonski obveznu preporuku da se određena građa zaštititi konzervacijom, obavlja upis starih i rijetkih knjiga u Registar kulturnih dobara i tijesno surađuje s Odeljenjem za zaštitu, konzervaciju i restauraciju Narodne biblioteke Srbije, koji su jedini ovlašteni za taj dio zaštite.

O tome koja je uloga knjižničara i BGB-a koji sudjeluju u zaštiti (a to znači: čuvanju, restauraciji, konzervaciji, kataloškoj obradi), svjedoči „biblioteka zaštitarka“? Taj posao nije lak i jednostavan i postavlja mnoga pitanja,²² u tom procesu zaštite do upisa u Registar kulturnih dobara. Uneseni naslovi²³ zahtijevaju izradu inventarne knjige, kao i registar u obliku knjige koji mora posjedovati svatko tko ima staru i

---

stvoren od 1801. do 1867.) i kulturno dobro (ona građa koja nije obuhvaćena prvim dvjema). Vidi: *Zakon o staroj i retkoj bibliotečkoj građi*, čl. 7. i 8., 2-4. Nav. izv.

²¹ Sličnu suradnju BGB ima i s knjižnicom Instituta za botaniku i botaničke bašte Jevremovac Biološkoga fakulteta Univerziteta u Beogradu: stručna pomoć da četiri knjige, iz 16. (dvije knjige), 17. (jedna knjiga) i 19. stoljeća (jedna knjiga), budu upisane u Registar kulturnih dobara kao dobra od velike i izuzetne važnosti, kako bi mogli pokrenuti proces njihove zaštite (zahtjev za finansijskom pomoći) od Ministarstva kulture.

²² Koje su pripreme važne prije konzervacije, a koje prije prijave za Natječaj za financiranje i sufinansiranje projekata u kulturi?; Koga zvati za stručni pregled knjiga i koja se vrsta konzervacije i restauracije predlaže s obzirom na (ne)zaraženost građe?; Kako uputiti poziv Komisiji za pregled knjiga iz Odeljenja konzervacije i restauracije NBS-a? Što očekivati od Komisije? Što učiniti ako ih Komisija odbije (što se događa)?; Koji su još načini zaštite starih i rijetkih knjiga?; Što se još može tražiti na Natječaju ako budu odbijeni za konzervaciju i restauraciju u NBS-u (na primjer: klimatizacijska komora za smještaj stare i rijetke građe). Pitanja su dostupna u internom izvještaju knjižničarke BGB-a Anđele Ivanić Matić.

²³ Uneseni su naslovi: ΣΤΕΦΑΝΟΣ Περὶ πόλεων = STEPHANVS De vrbibvs. Basileae, 1568.; Орфелин, Захарија. Вечниј... календар. Вијена, 1783.; Повестница грчког народа од постања њиовог, па до најновији времена Константина Бојића. Нови Сад, 1843.; Месецослов за годину од рождества Христова 1844. Београд, 1843.; Огледало сербско. Његош. Београд, 1845.; Историја о разоренију славног града Троје Василија Јовановића. Београд, 1852.; Историја србског народа Николе Крстића. Београд, 1862.; Монтескије, Шарл-Луј де Згонда. Разматрања о узроцима величине Римљана и њиховога опадања, 1866.

rijetku knjižničnu građu da bi se moglo pravilno nastaviti sa zaštitom ovih knjiga. Svaku knjigu treba obilježiti žigom vlasništva i signaturom.

Zagovaranje

U ovim čudnim vremenima kada se naš dojučerašnji svijet mijenja do neprepoznatljivosti zbog tehnološke revolucije izazvane pojavom računala i interneta, moramo tužno i zabrinuto primijetiti da „u godinama galopirajućih specijalizacija univerzitetske biblioteke su verovatno poslednji bastion opšteg obrazovanja“.²⁴ Koliko su visokoškolske knjižnice važne, najbolje govori podatak da fakultet ne može dobiti akreditaciju za rad ako nema knjižnicu u svojoj organizaciji.²⁵ Od knjižnice na sveučilištu, osim ispunjavanja njezine osnovne funkcije u nastavnom i istraživačkom procesu, očekuje se i prilagođavanje svim promjenama u tom procesu.²⁶

Knjižnice se trebaju razvijati u onom smjeru u kojem će njihovi korisnici postati partneri u razvijanju knjižnice u knjižnično-informacijski centar. Njezin menadžment treba biti menadžment znanja, proširujući akademskoj i lokalnoj zajednici vidike tako da upozorava na široko područje mogućnosti obrazovanja (cjeloživotno učenje) i informacija (otvoreni pristup znanstvenim informacijama). „Zadovoljstvo i bibliotekara i korisnika biće utoliko veće ukoliko prostor po kome se kreće njihova intelektualna radoznalost nadilazi okvire njihove lokalne biblioteke ili geografski ograničenog bibliotečko-informacionog sistema, čemu svakako doprinose blagodeti digitalizacije, uspješnog menadžmenta i razvijenog marketinga biblioteke.“²⁷

Ako bismo skicirali „lik“ knjižnice, ona bi morala imati ove crte:

- Knjižnica – *srce sveučilišta*: „Biblioteka je srce univerziteta. Kao izvor ona zauzima centralno i primarno mesto jer podržava sve funkcije univerziteta: obrazovnu, istraživačku, kreiranje novog znanja, transfer znanja i kulture, sadašnjosti i prošlosti novim generacijama.“²⁸
- Knjižničar – *organizator univerzuma znanja i informacija*: Bez obzira na to kakva je knjižnica, je li mala s prašnjavim knjigama ili svijetla čitaonica s fondom u slobodnu pristupu, ima li kataloške listiće ili je u uzajamnu virtualnom katalogu, uvijek ovisi o knjižničaru, koji je srce, duša i mozak ovog carstva knjige.

---

²⁴ Vraneš, A. 2008. Nav. dj., 7.

²⁵ Akreditacija fakulteta je važna zbog jedine zakonske mogućnosti uključivanja u širi obrazovni prostor i priznanje diplome fakulteta svuda u svetu.

²⁶ Đoković, G. Nav. dj., 14.

²⁷ Vraneš, A. 2004. Nav. dj. Str. 256.

²⁸ Đoković, G. Nav. dj., 13.

- Knjižnica i knjižničar – *suradnici u zajedničkom nastavno-obrazovnom i znanstvenoistraživačkom procesu.*
- *Vidljivost* knjižnice u medijima, kulturnoj i znanstvenoj javnosti – nizom programa skreće pozornost javnosti na svoje fondove i istraživače (od studenata do profesora).
- Sudjelovanje u znanstvenim i kulturnim projektima BU-a – konzervacija i restauracija starih i rijetkih knjiga pridonosi očuvanju neprocjenjive kulturne baštine naroda i njegovu pamćenju.
- Uključenje trenutačnih i potencijalnih korisnika u lobiranje – s obzirom na fond i kadrovski potencijal, koji je najobrazovaniji u zemlji, otvara široko vrata *zagovaranju da uvijek vredi ulagati u znanje.*

Nova uloga knjižnice u 21. stoljeću

Suvremeno društvo često nazivaju „društvom informacija“, a masovni mediji imaju važnu ulogu u mobilizaciji interesa za različite kulturne sadržaje. Knjižnica 21. stoljeća srušila je svoje zidove i koristeći se mogućnostima informacijskih tehnologija dobila priliku biti vidljiva u svakom dijelu planeta. Nove tehnologije 21. stoljeća donose i nove korisničke pristupe knjižničnoj građi, sada dostupnoj i kao digitalna knjižnica.²⁹ „Kontekst poslovanja danas – dinamično i globalizovano okruženje, čini suštinu poslovanja biblioteke, a to je *kreiranje informacija spajanjem korisnika i njemu potrebnih podataka*, nemerivo složenijom nego što je to bio slučaj u vremenu koje je iza nas“,³⁰ čime se postiže uspostavljanje i razvijanje nacionalne strategije koja će pridonijeti široku i otvorenome pristupu znanstvenim informacijama; „pružanju podrške razvijanju otvorenoga univerziteta; stručnosti, demokratičnosti i personalizovanju usluge bibliotekara; razvijanju nove paradigme učenja i naučnog zaključivanja“.³¹

Zapaženu ulogu u tome ima i digitalizirana građa što zahtijeva i aktivniju promociju digitalne zbirke, pri čemu se korisnici obavještavaju o njezinu postojanju kako bi se povećala njezina vidljivost i uporaba. Prema *Zakonu o bibliotečko-informacionoj delatnosti* (2011.),³² stalna digitalizacija knjižnično-informacijske građe

---

²⁹ Digitalna Biblioteka grada Beograda. [citirano: 2020-11-11]. Dostupno na: <http://dlibra.bgb.rs>

³⁰ Mitrović, J. D.; J. S. Andonovski; A. M. Sofronijević. *Inovativne tehnologije u funkciji razvoja i promocije digitalnih zbirki zavičajne građe: Microtask Platform i Yahoo Pipes*. Beograd: Glasnik Narodne biblioteke Srbije, 2011. Str. 76. [citirano: 2020-11-11]. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/236681808_Inovativne_tehnologije_u_funkciji_razvoja_i_promocije_digitalnih_zbirki_zavicajne_grade_Microtask_Platform_i_Yahoo_Pipes

³¹ Vraneš, A. 2008. Nav. dj., 7.

³² *Zakon o bibliotečko-informacionoj delatnosti*. // Službeni glasnik RS 52/11(2011). [citirano: 2020-11-11]. Dostupno na: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-bibliotecko-informacionoj>

i izvora kao dijela kulturnoga naslijeđa Srbije postaje, osim jednog od najvažnijih smjerova suvremena knjižničarstva, i zakonska obveza. Time one postaju izuzetno važne institucije za čuvanje i globalizaciju ljudskog znanja, povezivanje sustava znanstvenih, kulturnih i obrazovnih informacija u globalnu informacijsku mrežu i društvo se počinje uklapati u te nove okvire, a nacionalna kultura prati razvoj globalnog procesa digitalizacije.³³

Digitalizacijom fonda³⁴ i njegovim postavljanjem na internet zadovoljavamo najrazličitije potrebe korisnika, omogućujemo demokratičniji pristup informacijama, istodobno štitimo građu, prezentiramo i promičemo kulturnu baštinu, dostupnu svima i u svako doba, kako primjećuju mnogi istraživači. Čuvanje stoljetne građe digitalizacijom činimo promjene u brzini i mogućnostima korištenja njome, približavamo je ne samo znanstvenicima, istraživačima nego i „običnim” korisnicima, koji se tako upoznaju s kulturnom baštinom svoje zemlje, čime proširujemo krug svojih korisnika na sve dobne skupine.

Zaključak

Sve knjižnice u 21. stoljeću dobivaju novu ulogu u znanstvenoj komunikaciji s otvorenim pristupom znanstvenim informacijama i u procesu obrazovanja (cjeloživotno učenje) i kulture, prije svega zbog digitalizacije fondova koji ukratko znači sljedeće:

- novi i brojniji krug korisnika
- demokratičniji pristup informacijama
- zaštitu građe
- prezentaciju kulturne baštine.

---

delatnosti.html

³³ Zato je „digitalizacija kulturne baštine ... važan preduslov za njenu afirmaciju i prezentaciju kroz savremene tehnologije. Ovim postupkom se transformiše klasičan papirni format u digitalni i omogućava starim i retkim knjigama, pokretnim spomenicima kulture, i drugim bibliotečkim jedinicama da postanu deo velike virtuelne biblioteke, čime se povećava upotrebljivost i dostupnost građe...” Vidi: Marković, B. Digitalizacija bibliotečke građe zavičajne zbirke Gradske biblioteke u Novom Sadu: zbornik radova Digitalne kolekcije u bibliotekama Srbije / ur. S. Jančić. Novi Sad, 2014. Str. 71.

³⁴ „Digitalizacija građe koju poseduje biblioteka omogućava manipulaciju putem kompjutera, dostupnost i efikasnost. Knjige, časopisi, fotografije, rukopisi, građa koja je u dotrajalom stanju te se samim tim ne može davati na korišćenje, kao i ona čiji se sadržaj zbog njegove obimnosti ne može lako pretražiti, podvrgnuti procesu digitalizacije, bivaju oslobođeni mnogih ograničenja i postaju dostupni za upotrebu i izvan zidova biblioteke (...) Unutar svake ustanove razvijaju se projekti koji su deo buduće, globalne civilizacije.” Vidi: Aleksandrović, V. Digitalizacija građe posebnih fondova Narodne biblioteke Srbije. // Glasnik Narodne biblioteke Srbije 1(2003), 108.

Suradnja BGB-a s visokoškolskim knjižnicama prije svega je u zaštiti građe koja je postojala i prije donošenja zakona; štoviše, suradnja javnih knjižnica s visokoškolskim i drugim knjižnicama potaknula je donošenje ovoga pravnog akta, kojim je precizirano područje njezina djelovanja. Svijest, odgovornost i dobra volja pojedinca ili ustanove o važnosti stare (i ne samo stare) građe za kulturu uopće nisu bili dovoljni i zato je bilo nužno donijeti set odgovarajućih zakona; ali je svakako to dobro što su bili prvi korak koji je potaknuo njihovo prihvaćanje.

Kao što je navedeno u radu, zaštita stare i rijetke građe (od konzervacije do unosa u Registar kulturnih dobara) jedan je od najboljih dijelova rada kojim se visokoškolske knjižnice konkurentnije pozicioniraju u znanstvenoj i kulturnoj javnosti, a to znači da će biti prepoznate kao nezaobilazno mjesto među istraživačima i donatorima financijskih i drugih materijalnih sredstava, nužnih za unapređenje rada. To je jedan od najdjelotvornijih oblika zagovaranja boljeg tretmana i pravednijeg vrednovanja važnosti visokoškolskih knjižnica u okruženju u kojem djeluju. Samim činom privlačenja novoga i brojnijega kruga korisnika mijenja se i važnost korisnika koji postaju partneri u razvijanju knjižnice u knjižnično-informacijski centar. Ovo pak pridonosi tome da se knjižnice u budućnosti vide kao efikasan lider, menadžer, koordinator, pružatelj informacija i čuvar baštine u sveučilišnom okruženju. Spoj tradicionalna i moderna poslovanja u interesu korisnika nesumnjivo će donijeti standarde koji će (novu) ulogu knjižnice cijiniti kao nezaobilaznu točku u kulturi i obrazovanju jednog naroda.

Literatura

- Aleksandrović, V. Digitalizacija građe posebnih fondova Narodne biblioteke Srbije. // Glasnik Narodne biblioteke Srbije 1(2003), 107-120.
- Digitalna Biblioteka grada Beograda. [citirano: 2020-11-11]. Dostupno na: <http://dlibra.bgb.rs>
- Đoković, G. Uloga i značaj biblioteke u visokoškolskom obrazovnom sistemu. // Bibliotekar: časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva 3-4(2008), 13-20.
- Filozofski fakultet: 1838-1998: period 1963-1998. Beograd: Filozofski fakultet, 1998.
- Marković, B. Digitalizacija bibliotečke građe zavičajnog zbirke Gradske biblioteke u Novom Sadu: zbornik radova Digitalne kolekcije u bibliotekama Srbije / ur. S. Jančić. Novi Sad, 2014.
- Mitrović, J. D.; J. S. Andonovski; A. M. Sofronijević. Inovativne tehnologije u funkciji razvoja i promocije digitalnih zbirki zavičajne građe: Microtask Platform i Yahoo Pipes. Beograd: Glasnik Narodne biblioteke Srbije, 2011. [citirano: 2020-11-11]. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/236681808_Inovativne_tehnologije_u_funkciji_razvoja_i_promocije_digitalnih_zbirki_zavicajne_grade_Microtask_Platform_i_Yahoo_Pipes

- Pravilnik o nacionalnim standardima za obavljanje bibliotečko-informacione delatnosti. // Službeni glasnik RS 39(2013). [citirano: 2020-11-11]. Dostupno na: http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2013_05/t05_0011.htm
- Rešenje o određivanju biblioteka koje obavljaju poslove od opšteg interesa u zaštiti stare i retke bibliotečke građe. // Službeni glasnik RS 14/13(2013). [citirano: 2020-11-11]. Dostupno na: <http://arhiva.kultura.gov.rs/lat/dokumenti/propisi-iz-oblasti-kulture/resenje-o-odredjivanju-biblioteka-koje-obavljaju-poslove-od-opsteg-interesa-u-zastiti-stare-i-retke-bibliotecke-gradje>
- Vraneš, A. Odgovornost akademske biblioteke. // Bibliotekar: časopis za teoriju i praksu bibliotekarstvo 3-4(2008), 5-11.
- Vraneš, A. Visokoškolske biblioteke. Beograd: Konzorcijum TEMPUS projekta UNI JEP 16059-2001: Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“; Banja Luka: Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, 2004.
- Zakon o bibliotečko-informacionoj delatnosti. // Službeni glasnik RS 52/11(2011). [citirano: 2020-11-11]. Dostupno na: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-bibliotecko-informacionoj-delatnosti.html>
- Zakon o staroj i retkoj bibliotečkoj građi. // Službeni glasnik RS 52/11(2011). [citirano: 2020-11-11]. Dostupno na: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-staroj-retkoj-biblioteckoj-gradji.html>